

Interventie Bisschoppensynode 2001

Zoals iedere mens, is ook de bisschop geroepen om gelukkig te zijn. Dit geluk vindt hij in zijn dienst aan God en de Kerk, met andere woorden in het geloof. Maar er zijn ook menselijke voorwaarden voor zijn geluk: hij moet zich als bisschop goed in zijn vel kunnen voelen.

Welnu, de bisschop bevindt zich in het centrum en op het kruispunt van een netwerk van relaties: zijn relatie met God, met de universele Kerk en met zijn bisdom, met zijn presbyterium en met zijn gelovigen, met de burgerlijke overheden en met de cultuur waarin hij leeft. Uiteindelijk dient hij ook een goede relatie te hebben met zichzelf. Met al deze realiteiten is de bisschop verbonden door soms dunne draadjes, die voortdurend sterker dienen gemaakt te worden, nagezien en vaak ook hersteld.

1. *De bisschop dient zich allereerst te plaatsen in zijn verhouding tot God.* Deze relatie kent vaak zware beproevingen. De bisschop kampt immers dagelijks met de tijd en zijn agenda om dit onmisbare venster te vinden dat zich in het gebed opent op God. Hij kent ook de wat bittere klacht van Gregorius de Grote die, paus geworden, zich de gelukkige en vredige dagen herinnerde als benedictijnenmonnik van de Monte Coelio: *“Ah! Die dagen toen ik nog leefde in het klooster, waar ik mij kon vrijmaken van de vloed aan ijdele en nutteloze woorden en ik mijn ziel in een voortdurende staat van contemplatie kon bewaren”*.¹ Moge God zich over ons, bisschoppen, ontfermen, die dag en nacht worstelen om enkele kruimels aan tijd voor Hem te redden. En dat Hij niet ophoudt ons te herinneren aan de woorden die Sint Bernardus in de XIde eeuw sprak tot de studenten van Parijs: *“Heren, heb medelijden met uw zielen.”* Zeker, de draad

die de bisschop met God en met Christus verbindt, wordt vaak geweld aangedaan.

2. *De draad die de bisschop met de Kerk verbindt.* Vooreerst is er de band met de universele Kerk, met Petrus en zijn onmiddellijke medewerkers van de Romeinse curie. De bisschoppen hebben grote nood aan Petrus en aan de bevestiging die hij geeft aan zijn broeders, vooral in een tijd waarin de grote religieuze en morele zekerheden instorten. Maar wij hebben evenzeer nood aan een sterk wereldwijd bisschoppencollege dat competent en heilig is. Wij hebben niets te winnen door het accentueren van het ene ten koste van het andere. In een tijd als de onze, hebben wij nood aan een sterke paus en een sterk episcopaat.

3. Het is ongetwijfeld aangewezen dat *de Bisschoppenconferenties* kunnen beschikken over een zekere bewegingsvrijheid, is het niet op leerstellig vlak, dan toch minstens wat hun pastorale beslissingen betreft. Zonder twijfel dient hier het subsidiariteitsprincipe aangewend te worden om de competenties van respectievelijk Rome en de periferie te bepalen. Het zou goed zijn dat dit subsidiariteitsprincipe grondig bestudeerd zou worden, de ware natuur ervan bepaald wordt en dat de concrete toepassingen ervan zouden aangegeven worden. Erover blijven spreken in abstracto, brengt niets anders dan scheiding en creëert kampen van voor- en tegenstanders. Wij blijven dan

1. *Homilie op Ez I*, 11, 4-6.

de gevangenen van het emotionele en anekdotische, zonder zich te baseren op de theologische, noch op een goed operationeel beheer. Deze vraag van het subsidiariteitsbeginsel voor de Bisschoppenconferenties dient dringend behandeld te worden. Deze vraag is immers even legitiem als redelijk. Wat de Romeinse curie betreft, deze is zonder twijfel niet volmaakt. Maar wij, bisschoppen, dienen ook een gewetensonderzoek te doen: wanneer wij een probleem hebben, gaan wij dan naar de dicasteries om dit te bespreken, face-à-face, en mondeling zoals Petrus en Paulus dat deden? Of zijn wij zoals de Israëlieten die morden tegen Mozes en Aäron? En komt het wel eens voor dat wij de verantwoordelijken van de dicasteries uitnodigen op onze Bisschoppenconferenties en in onze bisdommen om hen bij bepaalde gelegenheden de kans te geven om ervaring op te doen op het terrein?

4. *Wat de collegialiteit betreft*, hierover wordt op deze synode veel gepraat en het is inderdaad niet zonder belang. Maar laten wij er eerst en vooral op wijzen dat de collegialiteit van de bisschoppen zich vooral toont op het gebied van het geloof: ze is theologaal. Dit wil zeggen dat deze collegialiteit ons vooreerst gegeven wordt als een genade, alvorens ze een onderneming is van menselijke en organisatorische aard. Collegialiteit is dus al gegeven nog vooraleer ze moet uitgedacht en gerealiseerd worden.

5. De Bisschoppensynode is hiervoor het meest aangewezen instrument en tot op vandaag ongeveer het enige. Maar werkt dit goed? Wanneer ik op het vorige Consistorie van de Kardinalen enkele twijfels hierover formuleerde, heb ik dat niet gedaan om wie dan ook – terecht of ten onrechte – te bekritisseren maar vanuit het vredige geweten van iemand die weet dat 'omnes est perfectibile'. De synode, zoals iedere levende orga-

nisatie, moet evolueren, langzaam, wijs en geleidelijk, maar zeker. Ook een reglement kan veranderen, want enkel de doden worden in een koelruimte bewaard.

6. Hoe dan? De te volgen weg van deze hervorming is niet gemakkelijk om uit te zetten. Dit is ongetwijfeld een taak voor de toekomstige Raad van het Secretariaat van de synode of, nog beter, voor een commissie ad hoc. Een synode in twee momenten bijvoorbeeld is moeilijk realiseerbaar en duur. Wat in elk geval bewaard moet blijven is dat de synodevaders zich buiten elke invloed van welke drukkingsgroepen ook moeten kunnen uitspreken en dat zij steeds vrijuit kunnen praten: allen, over alles en altijd. Het beluisteren van de interventies van de bisschoppen van overal ter wereld, geeft in de eerste twee weken van de synode een interessante geografische kaart van de problemen die er zijn. Maar sommige van deze interventies zijn hernemingen van theologische inhouden die in het *Instrumentum laboris* op een veel betere wijze en vollediger zijn weergegeven. Anderen hebben een opbouwend woord voor hun broeders. Tenslotte zijn er ook die doelgericht en *to the point* spreken. Zou het niet beter zijn om bij de aanvang aan de synodevaders de uitgeschreven interventies mee te geven ten persoonlijke lectuur. Hierna zou men zich meer direct kunnen toespitsen op enkele belangrijke thema's aan de hand van een vragenlijst: *Lineamenta* in een tweede versie. De *Lineamenta* lenen zich trouwens beter tot debat dan het *Instrumentum laboris* dat een leerstellige achtergrond biedt – overigens vaak opmerkelijk en belangrijk – maar dat minder uitnodigt, zoals een inhoudstafel, voor het debat. De voorzitter en relator van de synode zouden de samenstelling van dit lastenboek op zich kunnen nemen.

7. Een andere mogelijkheid zou hierin

kunnen bestaan dat er synodes voor een beperktere groep en gewijd aan een of twee precieze thema's zouden komen: de speciale synodes. Heeft men er trouwens al aan gedacht dat via de moderne communicatiemiddelen als internet en e-mail alle bisschoppen op een korte tijd over bepaalde onderwerpen geconsulteerd kunnen worden? Zelfs indien de collegialiteit niet loopt over de moderne technieken, ze zou ongelijk hebben zich er niet van te bedienen.

Het blijft waar dat een grote gewone synode als deze, het gevoel van een affectieve collegialiteit onder de bisschoppen sterk bevordert en dat is niet te veronachtzamen. Maar biedt het dezelfde vruchten voor een effectieve collegialiteit? Zij voedt zonder twijfel het hart van het bisschoppencollege eerder dan haar hoofd en spierweefsel.

8. Een moeilijk en delicaat probleem voor iedere bisschop, is het overbrengen van de boodschappen van het kerkelijk Magisterium in *propria sede* en aan zijn volk, vooral in sterk gesecculariseerde regio's. De allergie en zelfs de weerstand is er soms erg sterk. Verre van mij om te ontkennen dat de bisschop de taak heeft en de plicht om bij tijt en ontijt te verkondigen, te oordelen en indien nodig te corrigeren op gebied van de integriteit van de geloofsinhoud. En het is waar dat een leermeester in het geloof niet eenvoudig de moderator is van een overleg waarbij iedereen – zoals in een 'auberge espagnole' – aanreikt wat hij of zij denkt dat de universele en lokale Kerk moet zijn en doen. Er moet een gids en een getuige zijn, gekleed met de *exousia* van Christus. Maar bij een bisschop gaat het er niet enkel om uit te spreken wat waar is en te stigmatiseren wat onwaar is. Doch hij moet ook de kunst verstaan om dit over te brengen, het in vreugde aannemelijk te maken en laten inzien waarom bepaalde afwijkingen

onaanvaardbaar zijn. Er is een *ars definiendi et determinandi* aan de ene zijde en een *ars persuadendi et communicandi* aan de andere zijde. De lokale bisschop moet een tweevoudige specialist zijn: zowel wat de inhoud betreft als de vorm. Is het dan ongepast wanneer hij nederig vraagt om bij de uitgave van een leerstellig document, voordat dit de intimiteit van de Congregatie verlaat en zich waagt in de grote wereld van de media, men in de dicasteries wat moeite zou doen om het de bisschoppen wat gemakkelijker te maken bij het uitoefenen van die kunst van de overreding en de communicatie, die hen is opgelegd.

9. De tekst van de documenten komt trouwens te laat aan bij de bisschoppen. De media hebben hem vaak reeds uitgedragen en is hun eigenlijke inhoud soms al vervormd weergegeven. Kan men deze teksten niet op voorhand aan de Bisschoppenconferenties bezorgen, vooral aan diegenen die op vulkanische grond leven waar de uitbarstingen van de media haast dagelijkse kost vormen. Ofwel – wat reeds met succes gebeurd is – dat men de bisschoppen in Rome samenbrengt die in de vuurlinie staan wanneer het Magisterium raakt aan enkele hete hangijzers op vlak van de katholieke doctrine en moraal. Immers het willen rechtzetten van onvolledige, vervormde of zelfs foute of kwaadwillige informatie, is al even onmogelijk als het willen terugstoppen van de tandpasta eenmaal die uit de tube is geduwd.

10. *De bisschop moet uiteindelijk een goede verhouding met zichzelf vinden.* Er is een manier om over de bisschop – dus over onszelf – te spreken die niet anders is dan heilzaam. Wat is een bisschop? Hij is alles: leermeester van het geloof, heiliger, herder, bruidegom van zijn Kerk, liturg, evangelisator, eerste catechist, vader, broeder en

vriend van zijn priesters, eerste verantwoordelijke voor de oecumene en voor de interreligieuze dialoog en voor het godgewijde leven in zijn bisdom. Ja, wat is de bisschop niet? Dit alles dreigt bij hem de haast ondragelijke druk te creëren van een bisschoppelijk super-ego. Gelukkig is er het apostolische lijden – de *thlipsis* waarover Paulus spreekt – en het eenvoudige bewustzijn, dat wij hopelijk allemaal hebben, van een arme zondaar te zijn. Dit neemt echter niet weg dat deze litanie van titels en verantwoordelijkheden ontmoedigend en zelfs frustrerend kan zijn. En wat nog belangrijker is, het houdt het risico in dat wij zouden vergeten dat al deze titels uiteindelijk uitsluitend behoren aan Christus, en aan Hem alleen. Als wij ze dragen, dan is dat slechts bij wijze van analogie. Wij hebben haast nood aan een nieuwe Hebreënbrieff om ons eraan te herinneren dat Christus, en enkel Hij, priester is ... *et cetera*.

11. Immers, ons leven als bisschop speelt zich af te midden van ontelbare paradoxen, in een voortdurende *coincidentia oppositorum*. Wij zijn leermeesters, maar moeten op onze beurt luisteren, wij moeten helder en duidelijk de morele vereisten stellen, maar tevens vol medelijden zijn, rechtvaardig en barmhartig tegelijk, de taak opnemen om de waarheid over te brengen en tegelijk empathisch zijn voor de cultuur waarin wij leven, groot en klein, bekleed met gezag en open

voor dialoog, meester en gids maar ook dieenaar. Dit alles kunnen wij samenvatten in een enkele titel: goede herder zijn. Maar ook deze titel ontsnapt niet aan de paradox. Immers, de goede herder gaat voor zijn kudde uit om deze mee te voeren, en tegelijk dient hij zijn kudde te volgen om op zijn schouders het schaap te nemen dat niet kan volgen. De goede herder moet de billocatie bezitten van het rondtrekken. Van de bisschop wordt gevraagd om in het ballet van zijn ministerie voortdurend de 'grand écart' te maken. Geen enkele danser of ballerina is hiertoe in staat. Melchior Cano, een theoloog uit de XVIde eeuw zei van de priester: "Sacerdos vir impossibilis." En wij dan, bisschoppen, die het priesterschap in zijn volheid hebben? Ik laat aan u de zorg om deze zin af te maken.

Nochtans is onze zaak verre van uitzichtloos. Tussen de tegengestelde realiteiten die onze bisschoppelijke existentie uitmaken ligt er een brug: de brug van de hoop. Wij zijn van Christus, in Christus en gewijd aan Christus. Zijn menswording vormt de grote verbinding tussen God en de mensen. Alles wat wij zeggen en doen, mogen wij genadevol zeggen en doen in persona Christi. Ziedaar de reden van onze hoop en het geheim van ons geluk.

Vaticaan, 8 oktober 2001

GODFRIED KARDINAAL DANNEELS